

СТАНОВИЩЕ

за участието на д-р Мария Ендрева-Черганова

в конкурса за доцент по история на културата на немскоезичните страни

от проф. дфн Георги Каприев

Д-р Мария Ендрева-Черганова влиза в конкурса за доцент по история на културата на немскоезичните страни след почти десетгодишен стаж като старши и главен асистент в катедрата, обявила конкурса. Разработените от нея лекционни курсове са изцяло по заявената в него тема. Семинарните ѝ курсове са отнесени и към конкретни проблеми на немскоезичната литература. В подобна пропорция са позиционирани и публикациите, с които д-р Ендрева се кандидатира за длъжността доцент.

Водеща по обем и значимост сред публикациите е монографията *Kulturgeschichte des deutschen Mittelalters*. Д-р Ендрева коректно отбелязва, че текстът е насочен най-вече към целите на преподаването и обучението в курса *Увод в културната история на Германия* и отразява възгледите ѝ за процеса на обучението в него и преследваните чрез него цели. Книгата наистина е построена не по класическата учебникарска схема и действително може да разчита на по-широк читателски кръг, извън този на студентите, обучаващи се в споменатия курс.

Kulturgeschichte des deutschen Mittelalters е с общ обем 303 страници. Библиографията обхваща 90 заглавия, място сред които намира голяма част от най-представителните по темата текстове: както измежду тези от средновековието, така и изсред изследователската литература. Не може да не направи впечатление, че не са отбелязани българските преводи на онези, които имат такива. Фактът, че книгата е написана на немски и е насочена към немскоезични читатели, не оправдава това положение, и то тъкмо от дидактична гледна точка. Отбелязвам този момент, защото основният принос на монографията е именно в сферата на дидактичното.

Материалът е подреден в девет големи глави като първата проследява историята на германите при тяхното разселване из европейските територии и установяването им там. Следващите четири глави са датирани чрез управлението на големите династии (каролингите, отоните, салиите и щауфените), следва времето на Германската империя, главите седма и осма проследяват съответно възникването на държавата на Тевтонския орден и извоюването на независимостта на Швейцарската федерация, а деветата глава има за тема културата на ранното ново време. Този наглед леко еkleктичен принцип на разпределение дава възможност на авторката да привлече почти всичко съществено за формирането и разгръщането на онова, което предпазливо и с уговорки, макар и рутинно, позволява да бъде определено като „немско средновековие“.

Безспорно достойнство на текста е елегантното и немногословно обхващане на компонентите, съществено формиращи средновековната култура по немските земи.

Начинът на разделение на главите дава възможност за въвеждане на един или друг феномен в неговото „класическо време“, без от това да следва проследяването на неговите по-незначителни исторически траектории. Две методически решения трябва да бъдат подчертани особено енергично и позитивно. От една страна това е изследователската визия, налагаща избягване на фаворизирането на една или друга културна или социална сфера като „базисна“, което би позволило лесни редукиции и би докарало съответно до тежки дефицити. Тъкмо напротив, д-р Ендрева извежда взаимните връзки и мрежови зависимости между отделните сфери, с което очертава достатъчно обхватна и убедителна картина на проследяваното културно пространство. Друго значимо достойнство на текста е представянето на дискуссионни полета по парадигмални проблеми или обаче конкретни теми. Следва да се забележи, че въз основа на доброто познаване на наблюдавания предмет и на изследователската литература, авторката обикновено се насочва към продуктивните решения. Изключенията от това правило могат да се гледат по-скоро като куриози (от този порядък е приемането на ефектната, но некоректна метафора на Панофски, провеждаща паралел между университетските суми и готическите катедрали).

Тъкмо от хоризонта на адекватното фиксиране на основните топоси става видим един значим пропуск. При извеждането на съществените културни образувания през късното средновековие от погледа изпадат университетите. Беглото споменаване на Алберт Велики, а във връзка с него и на Тома от Аквино, никак не компенсира тази липса. Междувременно, първият университет в немскоезичното пространство, университетът в Прага, е създаден през 1348 година, около 150 години след Парижкия. Последван е от университетите във Виена (1365), Хайделберг (1386), Кьолн (1388), Ерфурт (1392). През 15 век са основани още десет университета, а през първата половина на 16 век други пет, между които и възловият за изложението университет във Витенберг (1502). Университетите не просто радикално променят физиономията на градското пространство, придавайки му нови измерения, но и решително профилират късната средновековна култура. Позволявам си да гледам тази липса като съществена.

Независимо от бележките, които могат да бъдат отправени към текста, следва уверено да се заяви, че той е един във висока степен прецизен, добре изграден и вече доказал се инструмент, пригоден за преподаването на дисциплината *Културна история на Германия* (с оглед на средновековния период), а и за детайлното и адекватно запознаване с тази култура на читатели, нечислящи се към студентството.

От останалите публикации, с които д-р Ендрева кандидатства, по право първа следва да бъде спомената книгата „Княжество Лихтенщайн. История. Култура. Идентичност“ (в съавторство с Даниела Дечева). Главите, написани от д-р Ендрева, имат характера на пионерно за българската наука изследване, даващо не просто историческа информация за княжеството, но и анализиращо особеностите на неговата структура и организация, способни да оказват влияние върху формирането на по-обща по своята валидност модели.

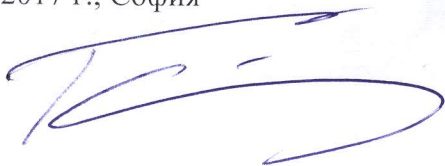
Студията „Luthers Bild im nationalen und intellektuellen Diskurs in der zweiten Hälfte des 19. und Anfang des 20. Jahrhunderts“ проследява приносно употребата на името и делото на църковния реформатор като инструмент в идеологиите на дискурсите, наречени от авторката „националистичен“ и „интелектуален“, доминирали социалното и историческо мислене в Германия през втората половина на 19 и началото на 20 век.

Две следващи статии, едната представяща пропагандните стратегии, прокарани чрез пощенските картички по времето на Първата световна война, а втората извеждаща образа на средновековния българин в немската и българската историографии през 19 век, въвеждат важни щрихи към изследванията върху немската култура през фиксирания в тях период. Заедно с това втората от тях прави възможен един оригинален зрителен ъгъл към паралелността, но и дисхармонията между немската и българската романтични историографски програми от века на държавното конституиране както на Германия, така и на България.

Коментирането на литературно-историческите публикации на д-р Ендрева излиза отвъд сферата на професионалната ми компетентност. Говорейки в лично качество обаче ще посмея да заявя, че те, особено изследващите специални аспекти от творческата лаборатория на Райнер Мария Рилке, допринасят по неслучаен начин за по-задълбочената рецепция на тълкуваните произведения.

На финала ще си позволя да заключа, че д-р Мария Ендрева-Черганова, както въз основа на нейната преподавателска практика, така и на изследванията ѝ, намерили израз в нейните публикации, е несъмнено достойна за длъжността „доцент“. Убедено ще гласувам за нейното присъждане на д-р Ендрева и препоръчвам на останалите членове на комисията да сторят същото.

23 март 2017 г., София

(проф. д-р Георги Каприев)